

WAAROM SOMMIGE LANDEN RIJK ZIJN EN ANDERE ARM

Daron Acemoglu & James Robinson

Voor Arda en Asu (DA)
Para María Angélica, mi vida y mi alma (JR)

WAAROM SOMMIGE LANDEN RIJK ZIJN EN ANDERE ARM

Vertaling Chiel van Soelen en Pieter van der Veen

Nieuw Amsterdam *Uitgevers*

Inhoud

Voorwoord 9

Waarom het Tahrirplein vol stroomde met Egyptenaren die het bewind van Hosni Mubarak ten val wilden brengen en wat ons dit leert over de oorzaken van welvaart en armoede

1 Zo vlak bij elkaar en toch zo verschillend 15

Nogales in Arizona en Nogales in Sonora hebben dezelfde bevolking, cultuur en geografische gesteldheid. Waarom is de ene plaats rijk en de andere arm?

2 Theorieën die niet werken 52

Arme landen zijn niet arm vanwege geografische of culturele factoren of omdat hun leiders niet weten welk beleid hun burgers welvaart zal brengen

3 Het creëren van welvaart en armoede 75

Hoe welvaart en armoede worden bepaald door de prikkels die uitgaan van de instituties en hoe de politiek bepaalt wat voor instituties een land heeft

4 Kleine verschillen en cruciale fasen: het gewicht van de geschiedenis 100

Hoe instituties veranderen door politieke conflicten en hoe het heden wordt gevormd door het verleden

© 2012 Daron Acemoglu & James Robinson

Oorspronkelijke titel *Why Nations Fail*

© 2012 Nederlandse vertaling Chiel van Soelen en Pieter van der Veen /

Nieuw Amsterdam

Alle rechten voorbehouden

Vertaling Chiel van Soelen en Pieter van der Veen

Tekstredactie Marianne Tieleman

Register Yulia Knol

Omslagontwerp Philip Stroomberg

Ontwerp binnenwerk Yulia Knol

NUR 686

ISBN 978 90 468 1372 0

www.nieuwamsterdam.nl/acemoglu

5 'Ik heb de toekomst gezien, en het werkt': groei onder extractieve instituties 127
Wat Stalin, koning Shyaam, de neolithische revolutie en de stadstaten van de Maya's met elkaar gemeen hebben en hoe dit verklaart waarom China's huidige economische groei niet kan voortduren

6 Divergentie 153
Hoe instituties zich in de loop van de tijd ontwikkelen en daarbij vaak langzaam uiteendrijven

7 Het keerpunt 181
Hoe een politieke revolutie in 1688 de instituties in Engeland veranderde en tot de industriële revolutie leidde

8 Niet zolang wij de baas zijn: belemmeringen voor ontwikkeling 210
Waarom in veel landen de politieke machthebbers niets moesten hebben van de industriële revolutie

9 Averechtse ontwikkeling 241
Hoe het Europese kolonialisme grote delen van de wereld armer maakte

10 De verbreiding van de welvaart 269
Hoe elders in de wereld landen welvarend werden via andere wegen dan Groot-Brittannië

11 De opwaartse spiraal 296
Hoe welvaartstimulerende instituties een positieve wisselwerking creëren die voorkomt dat ze door de elite worden ondermijnd

12 De neerwaartse spiraal 327
Hoe instituties die armoede creëren een negatieve wisselwerking genereren en blijven voortbestaan

13 Waarom mislukken naties ook nu? 358
Instituties, instituties, instituties

14 Bestaande patronen doorbreken 392
Hoe enkele landen hun economische koers verlegden door hun instituties te veranderen

15 De oorzaken van welvaart en armoede 415
Hoe de wereld er anders had kunnen uitzien en hoe dat ons duidelijk kan maken waarom de meeste pogingen om een einde aan de armoede te maken zijn mislukt

Dankwoord 449

Bibliografische toelichting en bronnen 451

Bibliografie 469

Register 487

VOORWOORD

Dit boek gaat over de enorme verschillen in inkomen en levensstandaard tussen de rijke landen van de wereld, zoals de Verenigde Staten, Groot-Brittannië en Duitsland, en de arme, zoals de landen in Afrika ten zuiden van de Sahara, Midden-Amerika en Zuid-Azië.

Terwijl we dit voorwoord schrijven, zijn Noord-Afrika en het Midden-Oosten heftig in beroering door de 'Arabische Lente'. Deze begon met wat wel de 'Jasmijnrevolutie' wordt genoemd, ontketend door de publieke verontwaardiging over de zelfverbranding van de straatverkoper Mohamed Bouazizi op 17 december 2010. Hierdoor moest president Zine El Abidine Ben Ali, die sinds 1987 in Tunesië aan de macht was, op 14 januari 2011 aftreden. Maar daarmee was het revolutionaire vuur, gericht tegen de heerschappij van de bevoorrechte elite in Tunesië, allerm minst gedoofd, integendeel, het wakkerde steeds verder aan en was al overgeslagen naar de rest van het Midden-Oosten. Hosni Mubarak, die bijna dertig jaar met ijzeren vuist over Egypte regeerde, werd op 11 februari 2011 afgezet. Wat het lot van de regimes in Bahrein, Libië, Syrië en Jemen zal zijn, was bij de voltooiing van dit voorwoord nog niet duidelijk.

De ontevredenheid in deze landen komt voort uit de daar heersende armoede. De gemiddelde Egyptenaar heeft een inkomen dat ongeveer twaalf procent bedraagt van dat van de gemiddelde burger van de Verenigde Staten en heeft een tien jaar lagere levensverwachting. Twintig procent van de bevolking leeft in bittere armoede. Hoewel aanzienlijk, zijn deze verschillen eigenlijk nog betrekkelijk gering vergeleken met die tussen de Verenigde Staten en de armste landen in de wereld, zoals Noord-Korea, Sierra Leone en Zimbabwe, waar meer dan de helft van de bevolking in armoede leeft.

Waarom is Egypte zoveel armer dan de Verenigde Staten? Wat maakt dat de Egyptenaren er niet in slagen welvarender te worden? Is er niets te doen aan de armoede van Egypte of kan die worden uitgebannen? Het ligt voor de

hand om voor een antwoord hierop eerst het oor te luisteren te leggen bij de Egyptenaren zelf en horen wat zij te zeggen hebben over hun problemen en waarom ze tegen het regime van Mubarak in opstand zijn gekomen. De 24-jarige Noha Hamed, werkzaam bij een reclamebureau in Caïro, nam tijdens de demonstraties op het Tahrirplein geen blad voor de mond: 'We hebben te lijden onder corruptie, onderdrukking en slecht onderwijs. We leven in een corrupt systeem, en dat moet veranderen.' Een andere demonstrant op het plein, de 20-jarige farmaciestudent Mosaab El Shami, viel haar bij: 'Ik hoop dat we tegen het einde van dit jaar een gekozen regering hebben, dat de universele vrijheden gerespecteerd worden en dat we een eind hebben gemaakt aan de corruptie die dit land in zijn greep heeft.' De demonstranten op het Tahrirplein veroordeelden eensgezind de corruptie van de overheid, de gebrekkige publieke voorzieningen en het ontbreken van gelijke kansen in hun land. Ze klaagden vooral over de repressie en de afwezigheid van politieke grondrechten. Dat was wat ook Mohamed el-Baradei, voormalig directeur van het Internationaal Agentschap voor Atoomenergie, op 13 januari 2011 op Twitter schreef: 'Tunesië: repressie + ontbreken van sociale rechtvaardigheid + het negeren van wegen naar vreedzame verandering = een tijdbom.' Zowel de Egyptenaren als de Tunesiërs beschouwden het gebrek aan politieke grondrechten als de hoofdoorzaak van hun economische problemen. Toen de demonstranten hun eisen op een meer systematische wijze begonnen te formuleren en de software-ingenieur Wael Khalil, die zich ontpopte als een van de leiders van de Egyptische protestbeweging, een aantal directe eisen op zijn blog plaatste, waren de eerste twaalf daarvan allemaal gericht op politieke verandering. Kwesties als verhoging van het minimumloon vielen onder de eisen die pas later, tijdens de overgangperiode, ingewilligd moesten worden.

Wat in de ogen van de Egyptenaren hun ontwikkeling heeft tegengehouden, is een ineffectieve en corrupte staat, een samenleving waarin ze hun talenten, ambities en creativiteit niet kunnen ontplooiën en een gebrekkig onderwijssysteem. Maar ze zien ook dat de oorzaken van deze problemen van politieke aard zijn. Alle economische belemmeringen waarmee ze te maken hebben, zijn toe te schrijven aan de manier waarop in Egypte de politieke macht wordt uitgeoefend en door een kleine elite gemonopoliseerd. Dit is volgens hen het eerste dat moet veranderen.

Hiermee kijken de demonstranten van het Tahrirplein sterk af van de gangbare opvattingen op dit gebied. De meeste wetenschappers en commentatoren noemen heel andere oorzaken voor de armoede in Egypte. Volgens sommigen

is die vooral het gevolg van de geografische omstandigheden: het land bestaat grotendeels uit woestijn en er valt onvoldoende regen, en de bodemgesteldheid en het klimaat maken productieve landbouw onmogelijk. Anderen wijzen op culturele factoren in Egypte die niet bevorderlijk zouden zijn voor economische ontwikkeling en welvaart. Volgens hen hebben de Egyptenaren niet het juiste arbeidsethos en mist hun cultuur de eigenschappen die bij andere volken voor bloei hebben gezorgd en staan hun islamitische opvattingen economisch succes in de weg. Een derde opvatting, vooral gehuldigd door economen en beleidsdeskundigen, gaat ervan uit dat de machthebbers in Egypte gewoon niet weten wat er nodig is om hun land welvarend te maken en in het verleden verkeerd beleid hebben gevoerd en verkeerde strategieën gevolgd. Als deze machthebbers het juiste advies zouden krijgen van de juiste adviseurs, zou dit volgens hun redenering vanzelf tot welvaart leiden. Dat Egypte werd geregeerd door een kleine elite die alleen op eigen gewin uit was ten koste van de rest van de maatschappij lijkt voor deze wetenschappers en deskundigen geen relevante factor te zijn voor de economische problemen van het land.

Dit boek wil laten zien dat de Egyptenaren op het Tahrirplein, en niet de meeste wetenschappers en commentatoren, het bij het juiste eind hebben. Egypte is arm, precies omdat het werd geregeerd door een kleine elite die de samenleving had ingericht ten bate van eigen gewin, ten koste van de rest van de bevolking. De politieke macht was sterk geconcentreerd en werd gebruikt om grote rijkdommen te vergaren, zoals het fortuin van zeventig miljard dollar dat ex-president Mubarak zou hebben opgebouwd. De verliezer was het Egyptische volk, zoals het zelf maar al te goed beseft.

We zullen laten zien dat deze door het volk aangedragen verklaring voor de armoede in Egypte tegelijk ook een antwoord vormt op de vraag waarom arme landen arm zijn. Of het nu gaat om Noord-Korea, Sierra Leone of Zimbabwe, we zullen laten zien dat arme landen arm zijn om dezelfde redenen waarom Egypte arm is. Landen als Groot-Brittannië en de Verenigde Staten werden rijk omdat hun burgers een einde maakten aan de macht van de heersende elites. Zij creëerden een samenleving waarin een veel bredere laag van de bevolking politieke rechten had, waarin de overheid verantwoording aflegde aan en rekening hield met de burgers en waarin het grootste deel van de bevolking kansen kreeg om zich economisch te ontplooiën. We zullen aantonen dat we, om te begrijpen waarom de huidige wereld zoveel ongelijkheid kent, naar het verleden moeten teruggaan en de historische dynamiek van samen-

levingen bestuderen. We zullen zien dat Groot-Brittannië rijker is dan Egypte omdat er in 1688 in Groot-Brittannië (of Engeland, om precies te zijn) een revolutie plaatsvond die een politieke omwenteling veroorzaakte en daardoor een transformatie van de economie van het land. Mensen stredden voor meer politieke rechten en wonnen die strijd, waarna zij die rechten gebruikten om hun economische kansen te vergroten. Het resultaat was een fundamenteel andere politieke en economische ontwikkeling, die culmineerde in de industriële revolutie.

De industriële revolutie met alle bijbehorende nieuwe technologieën verspreidde zich niet naar Egypte. Dat maakte namelijk deel uit van het Ottomaanse Rijk, dat Egypte min of meer op dezelfde manier behandelde als later de familie Mubarak. Napoleon Bonaparte maakte in 1798 een einde aan de Ottomaanse heerschappij in Egypte, maar het land viel vervolgens ten prooi aan het Britse kolonialisme, met al even weinig interesse in meer welvaart voor Egypte als de Ottomanen. De Egyptenaren wisten weliswaar zowel het Ottomaanse als Britse Rijk van zich af te schudden en in 1952 de monarchie omver te werpen, maar dit waren geen revoluties als die van 1688 in Engeland; in plaats van fundamentele politieke veranderingen te brengen, brachten ze een nieuwe elite aan de macht die al net zo weinig in meer welvaart voor de gewone Egyptenaar was geïnteresseerd als de Ottomanen en de Britten. Daardoor veranderde de basisstructuur van de maatschappij niet en bleef Egypte arm.

In dit boek zullen we onderzoeken hoe door de tijden heen steeds weer diezelfde patronen optreden en waarom die soms doorbroken worden, zoals in Engeland in 1688 en in Frankrijk met de revolutie van 1789. Daardoor kunnen we beter begrijpen of de situatie in het Egypte van nu is veranderd en of de revolutie die Mubarak omverwierp zal leiden tot een nieuw stelsel van instituties die de gewone Egyptenaar welvaart kunnen brengen. Egypte heeft in het verleden revoluties gekend die geen verandering brachten, omdat degenen die de revoluties ontketenden gewoon het roer overnamen van hen die ze hadden afgezet en zelf weer eenzelfde soort systeem creëerden. Het is voor gewone burgers inderdaad moeilijk om echte politieke macht te verwerven en maatschappelijke veranderingen te bewerkstelligen. Maar onmogelijk is het niet en we zullen zien hoe dit niet alleen in Engeland, Frankrijk en de Verenigde Staten gebeurde, maar ook in Japan, Botswana en Brazilië. Een dergelijke politieke transformatie is van wezenlijk belang, wil een arme samenleving zich kunnen ontwikkelen tot een welvarend land. Bepaalde tekenen duiden erop

dat dit proces in Egypte gaande is. Reda Metwaly, een andere demonstrant op het Tahrirplein, zei: 'Nu zie je moslims en christenen samen, nu zie je oud en jong samen, en iedereen wil hetzelfde.' We zullen zien dat een dergelijke brede beweging in de samenleving ook een sleutelrol speelde bij andere politieke transformaties. Als we begrijpen wanneer en waarom dergelijke veranderingen optreden, kunnen we beter inschatten of zulke bewegingen zullen mislukken, zoals zo vaak in het verleden, of dat ze een kans van slagen hebben en miljoenen mensen een beter leven kunnen bezorgen.

1

ZO VLAK BIJ ELKAAR EN TOCH ZO VERSCHILLEND

De economische situatie in het Rio Grandegebied

De stad Nogales wordt in tweeën gesneden door een grotendeels uit ijzerplaten opgetrokken hekwerk. Als je bij dat hekwerk staat en naar het noorden kijkt, zie je het Nogales dat in het district Santa Cruz in Arizona ligt. Het inkomen van een huishouden bedraagt daar gemiddeld ongeveer 30.000 dollar per jaar. De meeste tieners gaan naar school en de meerderheid van de volwassenen heeft voortgezet onderwijs genoten. Ondanks alle kritiek op de ontoereikendheid van het Amerikaanse gezondheidszorgsysteem, is de bevolking er relatief gezond, met naar mondiale maatstaven een hoge levensverwachting. Veel inwoners zijn ouder dan 65 jaar en hebben toegang tot Medicare, een van de vele overheidsdiensten die de meeste mensen als vanzelfsprekend beschouwen, net als elektriciteit, telefoon, riolering, ziekenhuizen, een wegennet dat hen met andere steden in het gebied en met de rest van de Verenigde Staten verbindt, en, ook heel belangrijk, handhaving van recht en orde. De inwoners van Nogales in Arizona kunnen hun dagelijkse bezigheden verrichten zonder voor hun leven of veiligheid te hoeven vrezen of voortdurend bang te zijn voor diefstal, onteigening of andere zaken die hun investeringen in hun bedrijven en huizen teniet zouden kunnen doen. Zeker zo belangrijk is dat de inwoners van het Amerikaanse Nogales als vanzelfsprekend aannemen dat de overheid, ondanks al haar inefficiëntie en incidentele corruptie, hun belangen behartigt. Ze kunnen stemmen om een nieuwe burgemeester, senator of nieuw congreslid te kiezen en bij de presidentsverkiezingen, waardoor zij mede bepalen wie hun land zal leiden. Democratie is voor hen een tweede natuur.

Het leven ten zuiden van het hekwerk, slechts een paar meter daarvandaan, verschilt hiervan behoorlijk. Hoewel de inwoners van het Nogales in de Mexicaanse staat Sonora in een relatief welvarend deel van hun land wonen, bedraagt het inkomen van een huishouden er gemiddeld ongeveer eenderde van

dat in Nogales in Arizona. De meeste volwassenen in het Mexicaanse Nogales hebben geen voortgezet onderwijs genoten en veel tieners gaan niet naar school. De kindersterfte is er verontrustend hoog en door de ongunstige volksgezondheidsituatie hebben kinderen die hun eerste jaar hebben overleefd vaak een slechte gezondheid. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de inwoners van het zuidelijke Nogales niet zo lang leven als hun noorderburen. Ook zijn er veel minder goede publieke voorzieningen. De wegen ten zuiden van het hekwerk zijn in slechte staat en met recht en orde is het er nog erger gesteld. Er is veel criminaliteit en een eigen zaak beginnen is een riskante aangelegenheid. Je loopt niet alleen het gevaar beroofd te worden, maar ook is het niet simpel de noodzakelijke vergunningen te verkrijgen en is daarvoor het nodige smeergeld vereist. De inwoners van Nogales in Sonora worden dagelijks geconfronteerd met de corruptie en onbekwaamheid van politici. In tegenstelling tot hun noorderburen hebben ze pas sinds kort ervaring met democratie. Tot aan de politieke hervormingen van 2000 maakte in het Mexicaanse Nogales, zoals in een groot deel van het land, de corrupte Institutionele Revolutionaire Partij, de Partido Revolucionario Institucional (PRI), de dienst uit.

Hoe kan het dat de twee helften van wat in wezen één en dezelfde stad is zo verschillend zijn? Er is geen verschil wat betreft geografische gesteldheid, klimaat of ziekten die in het gebied voorkomen, want bacteriën kunnen de grens tussen de Verenigde Staten en Mexico ongehinderd passeren. Zeker, de gezondheidssituatie verschilt sterk, maar dat heeft niets te maken met omgevingsziekten, dat komt doordat de mensen ten zuiden van de grens onder minder hygiënische omstandigheden leven en een fatsoenlijke gezondheidszorg moeten ontberen.

Komt het dan misschien doordat de inwoners sterk van elkaar verschillen? Zou het kunnen dat de inwoners van het Amerikaanse Nogales nakomelingen zijn van Europese immigranten en de mensen in het zuiden afstammelingen van de Azteken? Nee, dat is niet het geval. De mensen aan weerszijden van de grens hebben een vergelijkbare achtergrond. Nadat Mexico in 1821 onafhankelijk was geworden van Spanje, maakte het gebied rond 'Los dos Nogales' deel uit van de Mexicaanse staat Vieja California, en ook na de Mexicaans-Amerikaanse Oorlog van 1848 bleef dat zo. Pas na de 'Gadsden Purchase' van 1853 schoof de Amerikaanse grens op naar dit gebied. Het was luitenant N. Michler die tijdens een inspectie van de grens 'het mooie kleine dal van Los Nogales' opmerkte. Hier verzezen aan weerszijden van de grens de twee steden. De inwoners van het Amerikaanse Nogales en het Mexicaanse Nogales

hebben dezelfde voorouders, houden van hetzelfde soort eten en van dezelfde muziek, en hebben, durven we wel te stellen, dezelfde 'cultuur'.

Natuurlijk is er een zeer eenvoudige en voor de hand liggende verklaring voor de verschillen tussen de twee helften van Nogales, namelijk de grens zelf die de twee helften scheidt. Het noordelijke Nogales ligt in de Verenigde Staten. De inwoners hebben toegang tot de economische instituties van de Verenigde Staten, waardoor ze vrij hun beroep kunnen kiezen, opleidingen kunnen volgen en vaardigheden verwerven. Dit stimuleert hun werkgevers om te investeren in de beste technologieën, wat weer leidt tot hogere lonen voor de werknemers. Ze hebben ook toegang tot de politieke instituties waardoor zij kunnen deelnemen aan het democratische proces, hun vertegenwoordigers kiezen en die vervangen als ze zich misdragen. Met als gevolg dat de politici zorgen voor de basisvoorzieningen die de burgers willen, variërend van volksgezondheid tot wegen en handhaving van recht en orde. De inwoners van het Mexicaanse Nogales hebben het minder getroffen. Ze leven in een andere wereld die door andere instituties vorm heeft gekregen. De verschillende instituties aan weerszijden van de grens geven totaal verschillende prikkels aan de inwoners van de beide helften van Nogales en aan de ondernemers en bedrijven die daar willen investeren. Het zijn deze prikkels, uitgaand van de verschillende instituties van beide steden en de landen waarin zij liggen, die de belangrijkste redenen vormen voor de verschillen in economische welvaart aan weerszijden van de grens.

Waarom zijn de instituties van de Verenigde Staten zo veel bevorderlijker voor economisch succes dan die van Mexico en zelfs die van heel Latijns-Amerika? Dat heeft te maken met de manier waarop de verschillende samenlevingen vorm kregen tijdens de vroege koloniale periode. Toen al ontstonden er verschillen tussen de instituties en de gevolgen daarvan doen zich tot op de dag van vandaag gelden. Om deze verschillen te begrijpen moeten we teruggaan naar de stichting van de koloniën in Noord- en Latijns-Amerika.

De stichting van Buenos Aires

Begin 1516 voer de Spaanse zeevaarder Juan Díaz de Solís het brede estuarium aan de oostkust van Zuid-Amerika binnen. De Solís ging aan land en eiste het gebied voor Spanje op. Hij noemde de rivier de Río de la Plata, de 'Zilverrivier', omdat de lokale indianen zilver bezaten. De nieuwkomers werden

vijandig ontvangen door de inheemse volken aan weerszijden van het estuarium, de Charrúa's in wat nu Uruguay is en de Querandí's in de vlakten van het huidige Argentinië die nu de pampa's heten. Deze lokale bewoners waren jagers-verzamelaars die in kleine groepen leefden, zonder sterk centraal politiek gezag. Het was dan ook door zo'n groep Charrúa's dat De Solís werd doodgeknuppeld toen hij de nieuwe gebieden verkende die hij voor Spanje wilde bezetten.

In 1534 stuurden de nog altijd optimistische Spanjaarden er een eerste missie van kolonisten uit Spanje heen, onder leiding van Pedro de Mendoza. Ze stichtten nog datzelfde jaar een stad op de plek van het huidige Buenos Aires. Op het eerste gezicht was het een ideale plek voor Europeanen want Buenos Aires, letterlijk 'goede luchten', had een uitnodigend, gematigd klimaat. Toch was het eerste verblijf van de Spanjaarden hier van korte duur. Ze waren niet uit op gezonde lucht, maar op zoek naar delfstoffen en dwangarbeiders. De Charrúa's en de Querandí's werkten echter niet erg mee. Ze weigerden de Spanjaarden voedsel te leveren en te werken als ze gevangen werden genomen. Bovendien belaagden ze de nieuwe nederzetting met hun pijlen en bogen. De Spanjaarden begonnen honger te lijden, want ze hadden er niet op gerekend dat ze voor hun eigen voedsel zouden moeten zorgen. Buenos Aires bleek niet de plek te zijn waar ze van hadden gedroomd. De lokale indianen konden niet worden gedwongen arbeid te leveren en er viel in het gebied geen zilver of goud te delven. Het zilver dat De Solís er had aangetroffen kwam uit de Incastaat in de Andes, een heel eind naar het westen.

Terwijl de Spanjaarden probeerden te overleven, begonnen ze expeditie te organiseren om een nieuwe plek te vinden waar meer te halen viel, met een bevolking die zich gemakkelijker liet onderwerpen. Een van deze expeditie, onder leiding van Juan de Ayolas, zocht een route naar de Inca's en drong in 1537 via de rivier de Paraná door in het binnenland. Onderweg maakten ze contact met de Guaraní's, een niet-nomadisch volk met een op de verbouw van maïs en cassave gebaseerde agrarische economie. De Ayolas besefte onmiddellijk dat de Guaraní's een heel ander geval waren dan de Charrúa's en Querandí's. Na een kort treffen wist hij de weerstand van de Guaraní's te breken en stichtte hij de stad Nuestra Señora de Santa María de la Asunción, nog altijd de hoofdstad van Paraguay. De Ayolas en zijn mannen trouwden met de Guaraníprinsessen en vormden al spoedig de nieuwe aristocratie. Ze pasten het al bestaande Guaranístelsel van dwangarbeid en schatting aan en namen het roer over. Dit was het soort kolonie dat hun voor ogen had gestaan, en bin-

nen vier jaar was Buenos Aires verlaten omdat alle Spanjaarden die zich daar hadden gevestigd naar de nieuwe stad waren verhuisd.

Buenos Aires, het 'Parijs van Zuid-Amerika', een stad met brede boulevards in Europese stijl, die zijn bloei te danken had aan de grote agrarische rijkdom van de pampa's, werd pas in 1580 opnieuw bevolkt. Het prijsgeven van Buenos Aires en de onderwerping van de Guaraní's maakt duidelijk wat oorspronkelijk de bedoeling was van de Europese kolonisatie van Noord- en Zuid-Amerika. De eerste Spaanse en, zoals we zullen zien, Engelse kolonisten waren er niet op uit zelf de grond te bewerken, maar wilden dat anderen dit voor hen deden. En ze wilden zich van de daar aanwezige rijkdommen, het goud en zilver, meester maken.

Van Cajamarca...

De expeditie van De Solís, De Mendoza en De Ayolas volgden op beroemdere expeditie die werden ondernomen nadat Christoffel Columbus op 12 oktober 1492 een van de Bahama-eilanden in zicht kreeg. De Spaanse expansie en kolonisatie van Midden- en Zuid-Amerika begon pas echt met de invasie van Mexico door Hernán Cortés in 1519, de expeditie van Francisco Pizarro naar Peru vijftien jaar later en de expeditie van Pedro de Mendoza naar de Río de la Plata twee jaar daarna. In de volgende eeuw veroverde en koloniseerde Spanje het grootste deel van het midden, westen en zuiden van Zuid-Amerika, terwijl in het oosten Portugal Brazilië opeiste.

De Spaanse kolonisatiestrategie, eerst door Cortés in Mexico geperfectioneerd, was buitengewoon effectief en berustte op de ervaring van de Spanjaarden dat de beste manier om tegenstand de kop in te drukken was de indianenleider gevangen te nemen. Dan konden ze de door hem vergaarde rijkdom opeisen en de inheemse bevolking dwingen schatting te betalen en voedsel te leveren. De volgende stap was dat ze zichzelf als de nieuwe elite van de inheemse samenleving installeerden en de controle over de bestaande methoden van belastingheffing, schatting en met name dwangarbeid overnamen.

Toen Cortés en zijn mannen op 8 november 1519 de machtige Azteekse hoofdstad Tenochtitlan bereikten, werden ze verwelkomd door Moctezuma, de Azteekse keizer, die op dringend advies van zijn raadgevers had besloten de Spanjaarden een vreedzame ontvangst te bieden. Wat er vervolgens gebeurde, staat goed beschreven in het door de franciscaanse priester Bernardino